

**ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ
ІМЕНІ ІВАНА БОБЕРСЬКОГО**

Кафедра економіки та менеджменту

Гуль І.Г

ЛЕКЦІЯ № 1

**ПРЕДМЕТ, МЕТОД І ЗАВДАННЯ КУРСУ
«РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА»**

з навчальної дисципліни
«РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА»
для студентів спеціальності 073 „Менеджмент”

«ЗАТВЕРДЖЕНО»
на засіданні кафедри економіки
та менеджменту
«__» _____ 202__ р. протокол №__
Зав. каф. _____ Н.Ф. Павленчик

Тема 1. ПРЕДМЕТ, МЕТОД І ЗАВДАННЯ КУРСУ «РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА»

План

- 1.1. **Поняття регіональної економіки: предмет і об'єкт дослідження**
- 1.2. **Завдання та дослідження регіональної економіки**
- 1.3. **Основні поняття та наукові категорії регіональної економіки**
- 1.4. **Методологічні засади курсу «регіональна економіка»**

1.1. Поняття регіональної економіки: предмет і об'єкт дослідження

Регіональна економіка – це система суспільних відносин, що історично склались у межах області (регіону) держави, і являє собою сукупність взаємопов'язаних економічних, соціальних, екологічних, демографічних і поселенських ланок та зв'язків, що забезпечують її стійкість і цілісність як на макро-, так і на макрорівні.

У вузькому значенні **регіональна економіка** – це комплекс галузей з виробництва товарів народного споживання і надання послуг, система методів організації виробництва і невиробничої сфери, а також комплексного управління регіонами.

Предметом науки регіональна економіка є вивчення закономірностей і принципів територіальної організації виробництва у розрізі регіонів країни, ефективності галузей народного господарства на різних рівнях.

Об'єктом регіональної економіки є процес формування та використання виробничого, природно-ресурсного, людського та матеріально-технічного потенціалів, соціальної інфраструктури та господарського комплексу.

Під **регіоном**, як частиною території країни, розуміють значну цілісну територію, де проживають люди і де здійснюються певні види діяльності.

Регіон відрізняється від інших регіонів сукупністю природничих, історично сформованих, відносно стійких економічних, соціальних, національних

особливостей. Характерною ознакою регіону є його цілісність, де поєднуються природні ресурси, матеріальні багатства та соціальні умови для життя людей.

Метою регіональної економіки є формування знань щодо теоретичних в практичних засад територіальної організації продуктивних сил України, сучасного стану регіонального розвитку економіки та про територіальну і галузеву структуру господарського комплексу.

Суб'єктами регіональної економіки є різні *юридичні особи* (організації, підприємства), а також *фізичні особи*, окремо взята *людина*.

1.2. Завдання та дослідження регіональної економіки

Кожна наука розвивається і міцніє у тісному взаємозв'язку з практичними потребами суспільства. Практичне значення наукових досліджень у галузі регіональної науки полягає у вирішенні актуальних проблем територіального планування, регіонального менеджменту, розвитку підприємницької діяльності.

Проблеми, що вивчає ця наука, виходять на міжрегіональний і глобальний рівні. Їх комплексний аналіз дає змогу виявити структурні диспропорції в економіці регіонів та резерви щодо раціонального використання природо-ресурсного, трудового і виробничого потенціалу, оцінити рівень збалансованості територіальної господарської системи за різними критеріями. Тому *об'єктом* вивчення даної науки виступають усі елементи просторової організації економіки - природо- і трудоворесурсний потенціал, галузеві і міжгалузеві комплекси, територіальні форми організації виробництва та системи господарювання, соціальна інфраструктура тощо.

Наука *регіональна економіка* постійно розвивається, збагачується новими теоретичними положеннями, методологічними і методичними розробками, рекомендаціями практичної спрямованості. Вона взаємодіє з іншими науками - природничими, географічними та технічними. Велику роль у розвитку регіональної економіки відіграє економічна теорія, яка вивчає і формулює економічні закони і категорії, що слугують необхідним методологічним

підґрунтям для розвитку власного понятійного апарату регіональної економіки. Остання використовує також результати наукових досліджень галузевих економік, економіки природокористування, економічної статистики, економічної і соціальної географії, економічної кібернетики, економіки праці, фінансів, історії народного господарства, картографії та ін. В свою чергу, регіональна економіка збагачує їх власними категоріями та економічними характеристиками територіального розвитку.

Регіональна економіка досліджує такі проблеми:

- 1) регіональна політика країни;
- 2) розробка і реалізація регіональних програм економічного і соціального розвитку;
- 3) ефективність спеціалізації і комплексного розвитку регіону;
- 4) економічне районування;
- 5) розвиток експортних і імпортозамінних виробництв;
- 6) створення ринкової інфраструктури;
- 7) розвиток підприємництва.

Завданнями регіональної економіки є:

- 1) ефективно з економічної та екологічної точок зору використання компонентів природно-ресурсного потенціалу регіону (країни);
- 2) збереження й примноження інтегрального людського (демографічного, інтелектуального та трудового) потенціалу країни;
- 3) мінімізація протиріч між існуючою індустріальною територіально-галузевою структурою господарського комплексу та необхідністю створення високо-конкурентної економіки з високою продуктивністю праці та гнучкою організацією виробництва через ефективну структурну трансформація господарських комплексів;
- 4) докорінне підвищення ефективності використання виробничо-економічного потенціалу регіонів;
- 5) пристосування до умов глобалізації, відновлення традиційних господарських зв'язків й інтеграція у світовий економічний простір;

- б) пріоритетний розвиток усіх видів інфраструктури;
- 7) істотне підвищення ефективності регіональної економіки з одночасним забезпеченням пропорційно-збалансованого регіонального розвитку.

1.3. Основні поняття та наукові категорії регіональної економіки

Продуктивні сили - засоби виробництва (знаряддя праці та предмети праці), за допомогою яких виробляють матеріальні блага (здійснюють матеріальне виробництво), а також люди, що здатні до праці, мають певні навички й знання і приводять у дію ці засоби та вдосконалюють їх.

Праця - це цілеспрямована діяльність людини, на створення економічних благ шляхом пристосування матеріальності продуктів до потреб людей. Праця являє собою витрату фізичної, нервової, розумової енергії людини з продуктивною метою.

Розміщення продуктивних сил (РПС) характеризує розподіл продуктивних сил по території щодо природних, соціальних і економічних умов окремих регіонів і визначає особливості територіального розподілу праці, властиві тій або іншій економічній системі.

Речовинний чинник суспільного виробництва охоплює два моменти процесу праці: *предмети праці* та *засоби праці*.

Засоби праці – це речі або їх комплекс, за допомогою котрих людина впливає на природу. Фізичні, хімічні, біологічні властивості таких речей використовуються для створення необхідних людині продуктів. Засоби праці поділяються на ряд видів. Вирішальне місце серед них належить механічним засобам праці, або власне знаряддям праці, - інструментам, машинам. Їх ефективність найбільшою мірою визначає і характеризує ступінь оволодіння людьми стихійними силами природи, ступінь їх підкорення для виробництва матеріальних благ.

До засобів праці належать виробничі споруди, а також залізничні, шосейні дороги, канали тощо. Земля теж є засобом праці. У цій ролі вона виступає

насамперед як місце, на якому відбувається будь-який процес виробництва, і як джерело природних властивостей, використовуваних, наприклад, у землеробстві для вирощування різноманітних культурних рослин. У даному разі земля функціонує як «приручена» природна сила.

До засобів праці належать й інші застосовувані природні сили, які поставлені на службу виробництву, наприклад: пара, електрика, хімічні, ядерні реакції тощо. У сучасному виробництві використання цих сил набуло значного поширення.

Предмети праці - це матеріали, що можуть бути опосередковані людською працею. Їх можна поділити на два види. *Перший* - це речовини, які вперше виокремлюються працею від природи, що перетворює їх на продукт, наприклад, вугілля, руда, нафта. *Другий вид* - предмети праці, які були вже опосередковані працею людей. Такі предмети праці називаються сировиною, або сирим матеріалом, наприклад залізна руда (агломерат), вугілля (кокс) у доменному виробництві, метал на машинобудівному заводі, пряжа в ткацькому виробництві тощо. Отже джерелом продукту є не тільки жива праця, а й природа.

Засоби і предмети праці, взяті разом, складають *засоби виробництва*. Без них процес праці неможливий. Але й без праці людини засоби виробництва «мертві» і нічого створити не можуть. Праця є тим елементом, що «оживляє» засоби виробництва, змушує їх функціонувати і сприяти здійсненню цілей людини.

1.4. Методологічні засади курсу «Регіональна економіка»

Методологію будь-якої науки формує сукупність категорій, на які вона спирається, а також система певних методів дослідження та алгоритм розв'язання завдань практичної спрямованості.

Методологія - це сукупність методів, принципів і засобів дослідження, які застосовуються в певній галузі знань.

Методологічна основа регіональної економіки базується на:

- *загальнонаукових методах* (аналіз, синтез, порівняння, систематизація, літературний огляд та інші);

- *спеціальних методах* (балансовий, картографічний, статистичний, економіко-математичний та інші);

У дослідженнях регіональної економіки використовується цілий **комплекс спеціальних наукових методів**, найголовнішими з яких є:

Балансовий метод - ґрунтується на складанні галузевих і регіональних балансів, що дозволяє вибрати правильне співвідношення між галузями ринкової спеціалізації, галузями, які доповнюють територіальний комплекс і забезпечують потреби провідних галузей, населення, і галузями сфери послуг.

Картографічний метод - карта в регіональній економіці - джерело збагачення інформацією з РПС і економіки регіонів, що дозволяє наочно відтворити особливості територіальної організації господарства регіону.

Системний метод - дозволяє розглядати регіон як надзвичайно складну соціально-економічну систему. Саме через системний підхід створюється можливість всебічно оцінити стан регіону, його ресурсний та інтелектуальний потенціал, можливості для становлення та розвитку.

Діалектичний метод - передбачає використання діалектичної теорії та методу вивчення явищ у суспільстві в їх розвитку, базується на загальних законах розвитку. Дозволяє дослідити динаміку соціально-економічних процесів, оцінити їх перспективу.

Нормативний метод - оснований на використанні в управлінні регіональними економічними та соціальними процесами прогресивних норм і нормативів.

Програмно-цільовий метод - передбачає розробку цільових комплексних програм регіонального економічного та соціального розвитку, передбачає обґрунтування та вирішення крупних народногосподарських проблем, визначає шляхи розвитку усіх галузей економіки, що мають загальнодержавне значення.

Метод комплексного соціально-економічного аналізу - базується на використанні економічної, статистичної інформації за попередні періоди для

вивчення стану зміни показників, виявлення закономірностей в процесах розвитку окремих явищ та процесів у суспільстві, для аналізу впливу окремих факторів на ці процеси.

Економіко-математичне моделювання – використовується для моделювання регіональних соціально-економічних процесів на основі використання економіко-математичних методів, є необхідною умовою для прийняття обґрунтованих рішень в управлінні. Базується на використанні методів статистичного, динамічного, ймовірного змісту.